

Revenind la *Generația nouă*. *Organul licențiaților universitari (sub direcția Asociației licențiaților în Litere și Filosofie din România)*, primul număr a apărut în data de 25 martie 1934, având ca motto distihul: *Munții noștri aur poartă, / Noi cerșim din poartă-n poartă*. Articolul-program prezenta direcția editorială a ziarului: „Deși șomajul face la noi de câțiva ani victime, nicio publicație n-a înțeles să-și ia *à cœur* nici strigarea pericolului social ce amenința și cu atât mai puțin indicarea remediilor radicale”. Recunoscând că unele cotidiene centrale au abordat problema șomajului (dar numai sub forma reportajelor, ceea ce ar fi fost insuficient), acest ziar „vine să umple un gol adânc simțit”: „Prin aceasta vom dovedi că s-a transformat porecla în renume, că suntem cu adevărat o *generație nouă*”. Paul B. Marian, în articolul *Un tineret disponibil*, constata că problemele întâmpinate de tinerii titrați în dobândirea unui loc de muncă ar fi provocat o stare de apatie. Dar de la a nu crede în nimic la a crede în orice este un singur pas, autorul atrăgând atenția asupra potențialului de radicalizare pe care îl implică șomajul intelectual: „Astfel, chiar în descurajarea lui cea mai aprigă, tineretul rămâne veșnic pregătit. Neîncrezător, sceptic poate, dar DISPONIBIL pentru lupta de mâine”. Tocmai de aceea redactorii revistei urmăresc să deschidă o anchetă care să găsească soluții „la această problemă, care-i aceea a nevoilor tineretului de azi, fără țel, fără dorinți, fără pâine și fără acel MÂINE, pe care tineretul tuturor generațiilor trecute l-a avut veșnic în față”⁶⁸. Apelul va rămâne fără rezultate, în numărul imediat următor Paul B. Marian exprimându-și dezamăgirea: „Spun: [acest tineret] nu știe și nu vrea să reacționeze, căci de putut ar putea foarte bine. În loc să umble, în haine roase [...] pe la ușile tuturor autorităților și mai-marilor acestei țări, ce nici nu stă să-i asculte, s-ar grupa, solidari, cot la cot, suflet lângă suflet, minte lângă minte, și ar ști să-și impună dezideratele lor. Dacă nu prin buna lor pricepere – prin numărul lor. Căci numărul lor va constitui atunci o forță, de care va trebui să se țină seama”⁶⁹.

Măsurile pentru combaterea șomajului intelectual, articol din același număr, reprezintă un memoriu adresat Majestății Sale, regele Carol al II-lea, autorul fiind I.G. Dimitriu, licențiat în Litere al Universității din București în 1926 și președinte al Asociației Licențiaților în Litere și Filosofie. Printre măsurile propuse, cele mai importante erau: adoptarea unei legislații împotriva cumulului de funcții, centralizarea tuturor instituțiilor de învățământ în resortul educației, retrogradarea funcționarilor care nu au studii necesare funcțiilor pe care le ocupă și eliminarea femeilor funcționare, urmând a rămâne în funcții doar cele nemăritate și fără copii. Problema cumularzilor a fost foarte bine exploatată publicistic de această revistă, în tot anul 1934 fiind publicate articole și memorii concertate împotriva cumulului de funcții, urmărindu-se modificarea legii din 2 aprilie 1931, cunoscută și sub numele de „legea Mironescu”. Printre „cumularzii-delincvenți” apărea și numele lui Sabin Manuilă. Cel mai dur articol pe acest subiect a fost pamfletul *Dulăii*:

68. A se vedea *Generația nouă*, București, anul I, nr. 1, 25 martie 1934, pp. 1-2.

69. Paul B. Marian, ...*dar și dezinteresat*, în *Generația nouă*, anul I, nr. 2, 10 mai 1934, p. 3.

„Voi, tineri, care ați îmbătrânit așteptând să vă vină rândul [...], voi nu puteți cumula nume, pronume, galoane și jetoane! Vouă vă rămâne să muriți râzând de dulăii cărora le veți prinde câte o tinichea de coadă”⁷⁰.

Dacă în primul an de apariție revendicările au caracter economic, în 1935 schimbările în redacția revistei înclină tonalitatea articolelor spre o pantă naționalistă. Așa s-ar explica articolul scris de Baltazar Ștefan cu ocazia lansării programului politic al fostului lider țărănist Alexandru Vaida-Voevod, intitulat *Drept așa, d-le Vaida!* În opinia autorului, programul politic al Frontului Românesc are ca punct central „cu nimeni Jos, ci *Sus României!* Nu urâm pe nimeni, dar e legitim să iubesc pe ai mei”. Aceasta ar fi formula unui naționalism „pozitiv și total”, prin care „nu vreau moartea nimănui, ci viața fiilor patriei mele”⁷¹. Este adevărat că Vaida-Voevod prin *numerus valahicus* amintea de revendicarea unui *numerus clausus* a studențimii, și anume ocuparea funcțiilor publice și economice ținând cont de proporționalitatea etnică a României Mari. Dar la fel de adevărat este că Vaida-Voevod nu a susținut ideii specific antisemite: „*Numerus clausus* era pentru antisemiți o armă în lupta împotriva evreilor. *Numerus valahicus* voia să anuleze prejudiciul istoric adus românilor în raport cu minoritățile, superioare din punct de vedere cultural, și formula dorința românilor de a avea un rol social de frunte în toate domeniile”⁷². Poate că originea ardeleană a fostului lider țărănist a fost decisivă în reorientarea sa ideologică, Transilvania interbelică evidențiind inferioritatea românilor – culturală și socio-economică – față de celelalte minorități, mai ales în mediul urban. Numai că proiectul său politic nu a reușit să canalizeze frustrările studențimii, care se revărsa tot mai mult spre mișcarea legionară.

Ar trebui notat că în aprilie 1935, atunci când era înființat Frontul Românesc, Corneliu Zelea Codreanu îl însărcina pe Ion Moța să pună bazele Asociației Generației Mișcării Studențești de la 1922. De aceea, regele Carol al II-lea, în dorința de a-și impune controlul asupra unui tineret tot mai radicalizat, sprijină o nouă inițiativă politică. Astfel, în iulie 1935, Liga Apărării Național-Creștine a profesorului ieșean A.C. Cuza și Partidul Național-Agrar al poetului ardelean Octavian Goga fuzionează, dând naștere Partidului Național-Creștin. Vara anului 1935 reprezintă și radicalizarea explicită a revistei *Generația nouă*, pentru că odată cu nr. 27-28 din 30 iunie 1935 tonalitatea articolelor devine de-a dreptul xenofobă. Redactorii sugerau că a sosit momentul renunțării la „ospitalitatea noastră milenară”, iar la rubrica *Profesorii noștri* este inclus A.C. Cuza, în timp ce la rubrica *Eroii noștri* este prezentată figura generalului Zizi Cantacuzino-Grănicerul, liderul *de jure* al partidului Totul pentru Țară. Totuși, în octombrie 1935 revista devine organul oficial al Asociației Titraților Universitari și Academici din România, persoană juridică înființată la 15 iulie 1935, reunind titrați din Litere, Drept, Științe, Teologie, Arte frumoase, Conservator și ONEF. De asemenea, directorul I.G. Dimitriu se delimitează explicit de Asociația Licențiatilor în Litere și Filosofie, „grupare

70. *Generația nouă*, anul I, nr. 13-14, 30 noiembrie 1934, p. 2.

71. *Generația nouă*, anul II, nr. 21-22, 31 martie 1935, p. 3.

72. Armin Heinen, *Legiunea „Arhanghelul Mihail”*, p. 249.

[de] tineri mici la cap și proști, fără un loc determinat în spațiul legii și cu gânduri de mărire deșartă și parvenire fără merit”⁷³, cărora li se impută direcția xenofobă pe care a avut-o revista de-a lungul verii anului 1935. Numai că nr. 35 din 25 octombrie 1935 rămâne ultimul număr al revistei.

Acest studiu de caz devine relevant din două puncte de vedere pentru evoluția mediului politic românesc de după 1933 : pe de o parte, printre soluțiile de rezolvare a șomajului intelectual se înscriu tot mai mult măsurile cu caracter naționalist și xenofob ; pe de altă parte, devine evident că *mișcarea legionară* începe să-și sporească influența în mediul universitar, atât prin anumite figuri marcante de profesori, cât și prin acapararea organizațiilor studentești. „Partizanii lui Codreanu au cucerit mai întâi comitetele de conducere ale studențimii, ca apoi să-și lărgească baza în jos”, următorul pas fiind căminul studențesc, principalul loc de educație politică a studentului român. Astfel, intensitatea prozelitismului politic al mișcării legionare a fost favorizată și de „structura universității, unica aglomerare de oameni interesați politic, aflați într-o relație strânsă de comunicare”⁷⁴.

O privire din interior asupra acestui subiect poate fi reconstituită prin apelul la memoriile și la jurnalele tinerilor intelectuali, pentru care teama de eșec social devine redundantă. O mențiune este necesară : pentru tinerii intelectuali ai României din acea perioadă, cărturarul marginal și sărac, ce ar putea spera doar la o recunoaștere postumă a meritelor sale, nu mai era un ideal. Fiind convinși că rolul lor social este și trebuie să fie unul util, tinerii intelectuali pretind și luptă pentru drepturile lor economice, necesare pentru un trai decent. Chiar dacă în creațiile literare se mai întâlnea clișeul intelectualului ratat, în viața reală acești tineri încearcă să evadeze din limitele tradiționale ale unei economii ostile lor. Mircea Eliade nu are nicio îndoială în această privință : „Toți acei intelectuali limbuți, pretențioși, agresivi erau terorizați, fără să-și dea seama, de spectrul *ratării*. Tema intelectualului ratat era destul de familiară romanului românesc, de la Vlahuță la Cezar Petrescu. De obicei, însă, *ratarea* se datora opacității și inerției mediului provincial în care erau silite să trăiască personajele, sau unor accidente personale (alcoolul, drogurile), sau, mai ales, ispitei pe care o reprezenta politica”⁷⁵.

Astfel, jurnalele devin o sursă ingenuă pentru analiza șomajului intelectual. Pe lângă descrierea evolutivă a fundalului social, diaristul redă și aspirațiile sale care se izbesc de lipsa potenței financiare. În fond, jurnalul intim, gen inventat de francezi la începutul secolului al XIX-lea, perioadă în care începe să se manifeste mai pregnant conștiința personalității și a unicității individului în lume, este dovada cristalizării și asumării identității intelectualului în spațiul românesc. Asta nu înseamnă că jurnalul a fost un gen apreciat de toți scriitorii. Unul dintre cei care

73. O precizare necesară, în *Generația nouă*, anul II, nr. 35, 25 octombrie 1935, p. 1.

74. Armin Heinen, *Legiunea „Arhanghelul Mihail”*, p. 268.

75. Mircea Eliade, *Memorii*, vol. I, ed. Mircea Handoca, București, Editura Humanitas, 1991, pp. 283-284. Despre impactul acestei probleme a șomajului intelectual și a capcanelor financiare ale tinerilor scriitori (afecțați de introducerea impozitului asupra dreptului de autor în 1935), a se vedea și Florin Țurcanu, *Mircea Eliade, prizonierul istoriei*, ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 2007, pp. 300-303.

nu credeau în utilitatea jurnalului era George Călinescu, ce vedea în acesta un demers „principial nesincer”. Atitudinea reticentă a lui Călinescu are și explicații de ordin psihologic, încadrându-se în „impasul psihologic [în care] a nu mărturisi este un păcat și a mărturisi ca să fii lăudat este altul”. Aceste două păcate sunt principalele defecte ale jurnalelor din literatura română, care metamorfozează confesiunea fie „într-o selecție părtinitoare a întâmplărilor”, fie într-un „soi de bravadă a mărturisirii. Literatura mărturisirilor e bântuită de obsesia imaginii. Eul lucrează, harnic, la un contur atrăgător. [Dar] printr-un mecanism al cărui secret se află în scrisul la persoana întâi, lucrurile se întorc împotriva celui care se falsifică, ajustările sau confesiunea de paradă fiind deopotrivă de antipatice pentru autor”⁷⁶. Aceasta ar fi schema dihotomică la care recurge orice scriitor ce alege să își scrie *propria viziune asupra vieții*. Călinescu, obsedat de *ideea de redare a realității*, nu putea să nu fie conștient de implacabilul naturii umane, care preferă tot timpul să *interpreteze și să codifice* realitatea. Motiv pentru care criticul literar a găsit de cuviință să alcătuiască o confesiune ca formă a proteismului trăirilor umane, adică un „fals jurnal”. Aceeași atitudine era împărtășită și de Camil Petrescu: „Acest jurnal este o absurditate. [...] Dar va trebui să înregistrez în note, fie și agramate, zigzagurile îndoielilor mele cotidiene. În conflictul acesta pe care îl am cu toată lumea, am nevoie de un martor, relativ obiectiv [...]”⁷⁷.

Primul aspect relevant ce se desprinde din aceste jurnale este atitudinea condescendentă a celorlalți față de profesiunile intelectuale. George Călinescu surprinde într-o astfel de însemnare cotidiană percepția negativă a actului intelectual, întrucât acest tip de preocupare ar fi lipsit de anvergură financiară: „Când cineva mă întreabă ce mai fac și răspund, silit de aluzia lui, că scriu o carte, el adaugă: *barim iese ceva?* Întrebare tipic românească. Adică e și asta o meserie ca oricare alta pe care aș face-o și eu, dacă aș ști să mă pricopsesc. Dacă întrebătorul e cumva un autor de manuale școlare și eu zic: *nu prea iese*, el comentează cu reproș – *Atunci e rău, boierule. De ce nu te apuci de manuale școlare?*”, nota criticul literar în 25 martie 1936⁷⁸.

Petru Comarnescu condiționează anvergura succesului intelectual de potența materială⁷⁹. Iar în momentul în care latura materială lipsește, alternativa rămâne oportunistul, care implică și compromisuri sociale. Pasajul din jurnal este sugestiv, descrie exact corvoada zilnică la care se supune autorul doar din considerente materiale: duminică 24 ianuarie 1932, „Georges și Ana s-au înapoiat de la Bârlad,

76. Ioana Pârvulescu, *Rătăcirile elevului Negoiteșcu* (cuvânt înainte), în Ion Negoiteșcu, *Straja dragonilor. Memorii 1921-1941*, București, Editura Humanitas, 2009, p. 5.

77. Camil Petrescu, *Note zilnice*, ed. Florica Achim, București, Editura Criterion, 2008, p. 15.

78. G. Călinescu, *Fals jurnal*, ed. Eugen Simion, București, Editura Fundației Pro, 1999, p. 98.

79. Miercuri, 19 ianuarie 1932: „Am asistat la conferința vie a Popei Ion Zeamă din Cornova la Institutul Social Român. Plăcut dispus de acest suflet senin și practic, inteligent și hazliu. *Dacă acest om de țară ar fi fost bogat, ajungea un savant; așa a rămas popă de țară*” (Petru Comarnescu, *Jurnal 1931-1937*, Iași, Editura Institutul European, 1994, p. 22).

unde au încheiat un act bun, util, judicios. Mă simt iarăși mai neliniștit, mai constrâns, mă intrigă [*sic*] față de acești binefăcători ai mei, care mă ajută din datorie și din milă, dar nu din înțelegere și iubire față de mine. Confidențele și mărturiile lor mă plictisesc, căci mă distrag din sfera de idei și de armonie intelectuală în care plutesc. Dar fără ei, aș muri de foame, căci în afară de Mama nimeni nu poate și nici nu se gândește să mă ajute. Spiritul oportunist și practic, însă, mă poate ajuta enorm, fără a mă ferici. Ajutorul mă leagă și mai mult de lume, dar neajutorat poate că tot nu aș face mare lucru. Și eu sunt un laș, oportunist, fricos față de nesiguranță, dar posed viziunea unui timp mai îndelungat și cu ea judec tot ce fac. Sunt oportunist *sub specie vitae*⁸⁰. În cele din urmă, din cauza acestor neajunsuri, Comarnescu va ajunge să se alăture mișcării socialiste din România, considerându-se dintotdeauna un „socialist”⁸¹. Dar deziluziile anilor 1932-1933 se sfârșesc odată cu dobândirea unui loc de muncă. Datorită „intervenției” favorabile a prietenului său Anton Golopenția pe lângă Dimitrie Gusti, atunci ministru al Instrucțiunii Publice, Comarnescu este numit inspector în cadrul Direcției Teatrelor. Departele de a fi un *happy-end*, această slujbă devine pretextul unei severe introspecții: „Am ajuns să lucrez numai pentru că sunt plătit. Felul de muncă ce mi se cere nu îmi dă nici libertate, nici stimul pentru imaginație. Mediocrizare, îmburghezire, dar mulțumire că am cu ce trăi”⁸².

Un caz ilustrativ este cel al fraților Acterian, Haig, Arșavir și Jeni, „o rară apariție în cetatea literelor. Trei frați și toți cu darul scrisului !”, după cum remarcă Florin Faifer. Doi dintre ei, Arșavir și Jeni, au lăsat moștenire jurnale prețioase, ce au puterea de a readuce la viață o lume, un tumult și o speranță care au aparținut *tinerei generații*, o generație măcinată de problemele zilnice și ademenită de perspectiva angajamentului politic radical. Nu e greșit să afirmăm că politicul este cel care a separat această generație, mai ales după 1934. Frații Acterian au trecut și ei prin astfel de experiențe, în drumul lor de a deveni veritabili intelectuali.

Ca student la Drept (1929-1933), Arșavir Acterian (1907-1997) se arăta preocupat de formarea unei culturi enciclopedice, citind mai ales literatură și filosofie. Chiar și așa, problemele financiare nu puteau fi ocolite. Studiile universitare fiind aproape terminate, ceea ce începe să-l preocupe pe Arșavir este independența financiară: „Vreau să fac ceva. Nu să citesc, nu să studiez. N-am bani să fac ce vreau și fără bani sunt incapabil să ies din găoacea obișnuințelor mele. Depinde de mine să-mi schimb viața. Câteva cuvinte, câteva gesturi și voi fi altul. Rătăcesc lent și visător, ca un ratat și un idiot, pe un adevărat pustiu al faptei”. În însemnările sale din 1932, această idee revine constant, alături de ideea responsabilității financiare față de propria-i familie. În data de 7 august 1932, el notează: „M. tristă, nemulțumită că e fată, că n-are bani, că n-are cu cine umbla. Preocupată de cum arată. Sinceră. E greu să fii fată cinstită și fără bani. Îl întâlnesc pe Costică Fântâneru, care umblă să-și găsească o catedră. S-a săturat de lipsa de bani. Mergea pe la Mircea Eliade, cu care peregrinăm apoi pe ici, pe colo, prin redacții și

80. *Ibidem*, p. 23.

81. *Ibidem*, p. 41.

82. *Ibidem*, p. 108.

librării.” În data de 19 noiembrie a aceluiași an, ideea revine în centrul atenției sale : „E penibil să n-ai bani, să aștepți, doar o pica ceva din cer. Sunt, de altfel, destul de liber, iată. Și nu știu cum să-mi umplu mai plăcut ziua”. Arșavir nu ascunde faptul că familia sa a văzut în studiile sale o formă de investiție intelectuală : „[...] de-aș fi liber și neîndatorat familiei care așteaptă de la mine ceva, dac-aș fi suficient de tare să mă rup de toate obligațiile care mă leagă de lucruri străine mie, care mă falsifică, mă înstrăinează de mine, aș încerca să fiu înțelept. Nici mai mult, nici mai puțin. Cântărindu-mă mai bine însă, îmi dau seama de puținătatea mea. [...] Cert este că trăiesc într-un penibil provizorat spiritual”⁸³. Răspunsul la aceste probleme va veni câțiva ani mai târziu, când, alături de fratele său Haig, Arșavir va adera la extremismul și xenofobia predicate de mișcarea legionară. Nu au fost singurii care au făcut astfel de „alegeri”.

Jeni Acterian (1916-1958), mai tânără decât Arșavir, a fost o martoră plină de empatie a problemelor cu care familia ei s-a confruntat. La 16 octombrie 1935, ea notează : „Membrii genialei mele familii trăiesc de azi pe mâine. Până când ? Până acum mă socoteam un fel de copil și nu-mi puneam întrebarea. În curând însă voi avea 20 de ani și constat cu amărăciune că lucrurile merg din ce în ce mai rău. Ei sunt atât de convinși că nu e nimic de făcut, că nici nu încearcă să se gândească la o soluție. Ba înclin să cred că le e frică să privească problema în față. Câtă vreme lucrurile merg așa, e încă bine. Dacă însă vreo catastrofă stă să vină, ei bine, ei așteaptă ca această catastrofă să se producă spre a o vedea”. De fapt, problemele financiare ale familiei sunt cele care o determină pe tânăra Jeni să renunțe la studiile superioare de matematică, în favoarea celor de filosofie. Motivul a fost acela că la cea din urmă specializare taxele erau mult mai mici, deși admite că „nu e nimic de făcut cu filosofia”. Nu încetează să noteze absolut tot ce se petrece în jurul ei : în familie, pe stradă, la facultate, unde pesimismul și tristețea studenților se transformă la unii în tentația suicidului. Dintre cei apropiați ei, singurul care i se pare că suferă *într-adevăr* este Emil Cioran, „omul trăirii autentice totale”. Pesimismul lui este atât de intens, încât „simți că toate amorurile și averile pământului nu-l pot schimba și nu-l pot scoate din suferință”. Pentru ceilalți, totul se reducea la simple probleme financiare. Spre exemplu, mărturia personală a lui Ion Frunzetti cum că ar vrea să se sinucidă „nu reușește să-mi suscite mila. Îmi vine să zâmbesc. Adevărul e că nu-l pot lua în serios. Toate suferințele lui sunt clasicele suferințe (nu mai puțin reale, desigur) ale unui adolescent în mizerie : prima dragoste, familia care nu înțelege, studenția, lipsa de bani. Prea e clar că toate *neliniștile metafizice* s-ar evapora într-o secundă dacă fata aceea (sau alta) l-ar iubi din nou și dacă ar avea câteva mii de lei pe lună asigurate”⁸⁴. Poate cucețită de „pesimismul cioranian”, Jeni vede dincolo de cotidianul plin de mizerie. Nu la fel au procedat și frații ei, care considerau că singurul răspuns pentru această stare socială poate fi dat doar de politică. Numai că mișcarea în care au crezut n-a

83. Arșavir Acterian, *Jurnal 1929-1945, 1958-1990*, București, Editura Humanitas, 2008, pp. 71, 85, 114, 120.

84. Jeni Acterian, *Jurnalul unei fete greu de mulțumit, 1932-1947*, ed. Doina Uricariu, București, Editura Humanitas, 2007, pp. 115, 125, 206-207.